

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано та розкрито суть процесу самореалізації особистості, її зміст та складові у процесі позанавчальної діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу. Обґрунтовано мету та завдання самореалізації особистості та доцільність позанавчальної діяльності серед студентів в умовах університету. Розглянуто поняття «самореалізація» у наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців; визначено роль самореалізації у майбутній професійній діяльності; визначено вплив самореалізації особистості на музично-просвітницьку діяльність студентів; проаналізовано теоретико-методологічні позиції вітчизняних та зарубіжних науковців щодо зв'язку самореалізації особистості студента і музично-просвітницької діяльності.

Ключові слова: самореалізація, самореалізація студента, зміст та структура самореалізації, музично-просвітницька діяльність, особистість.

Важливим фактором, що стимулює створення умов для всебічної самореалізації особистості є положення декларації прав людини прийнятої ООН, що обумовлює принципом розвитку особистості в Україні при створенні адекватних психолого-педагогічних факторів.

Ідея самореалізації особистості притаманна філософським, психологічним і педагогічним напрямам, не зважаючи на відмінності у кожного із них, їй притаманні характерні особливості. Ця думка підтверджується тим, що в кожному із напрямів по-своєму проявляється розвиненість інтелектуальної, чуттєвої і вольової сфери людини з врахуванням особливостей кожного із них.

Складність вивчення самореалізації полягає в тому, що за самореалізацією не можна спостерігати безпосередньо і об'єктивно, а можна спостерігати лише за її ефектом і результатом. Окрім того, самореалізацію загалом не можна виміряти через її високу суб'єктивність, тому самореалізацію А. Маслоу пов'язує з самоактуалізацією, акт якої можна побачити в дії, в результаті зусиль людини [4].

Зокрема В. Франкл доводить що у кожного є своє покликання і своя місія в житті, кожен повинен виносити у своїй душі конкретне призначення, яке потребує своєї реалізації. Отже, завдання кожного єдине, як єдині й особливі можливості його існування [10, с.38].

Можливостей реалізувати себе є досить чимало за будь-яких умов –сприятливих чи несприятливих і не лише людина сама вирішує: сформується вона як особистість, чи не сформується, перетворити все краще в собі в дійсність чи так і залишиться лише потенціалом.

Питання про самореалізацію особистості як прояву і зміни себе, виконання свого призначення розглядав А. Мудрик. При цьому, автор наголошував, що самореалізація може проявлятися в різноманітних формах: соціально-цінній, соціально-корисній, соціально - прийнятній, соціально - корисній, а також асоціальною та антисоціальною [6, с. 24].

Самореалізація, як засвідчують результати різних досліджень проявляється поступово: спочатку –інтерес, самосприйняття, потім самопізнання, сприйняття себе як

об'єктом, так і суб'єктом розвитку – готовність прогнозувати власний розвиток і самореалізація – як використання набутого потенціалу. Означене твердження дозволяє нам погодитись з позицією А. Маслоу, який самореалізацію називає самопізнанням (пізнанням себе), сприйняттям і усвідомленням себе як синтезуючого центру. На думку автора, людина має бути незалежною і відповідальною за зроблений вибір [3].

Розкриваючи ідею самореалізації особистості як ідею розвитку особистості, слід у першу чергу спиратися на джерела і положення філософів. Так, у теорії Платона підкреслюється, що початком самореалізації має бути хороша ідея, яка спрямовує розум людини від низького до високого. У свою чергу, Сократ пропагував ідею «Пізнай самого себе», в якій закладена основна думка щодо самореалізації особистості. Інші філософи, зокрема Арістотель, вбачав самореалізацію як здатність особистості сприймати навколишній світ й участь у ньому.

Якщо ж вести мову про вузівську освіту, то головною функцією є створення всіх можливих умов для розкриття багатогранного особистісного потенціалу студентів, їх здібностей і орієнтації на самореалізацію. Можна сказати, що за таких умов вища школа повинна навчити молоду людину творити себе, знаходити унікальний смисл власного існування, водночас допомогти їй у розкритті особистісного і професійного потенціалу.

Дослідження питання самореалізації позиціонують активні діяльнісні засади, індивідуальний внутрішній потенціал особистісного досвіду а ресурси розвитку людини. Проблема самореалізації особистості до цього часу в педагогіці багато в чому є новаторською проблемою. Сьогодні розглядаються різні підходи до врахування особистісних якостей в соціально-виховній діяльності: від вивчення механізмів особистісної активності, розгляду людини як природного фактора розвитку суспільства, духовного життя, людини як самоцілі суспільного розвитку до створення концепції людини. У цьому разі теорія самореалізації може претендувати бути стрижнем цілісної концепції людини, а джерело самореалізації, засоби самореалізації, і спрямованість виступають як основні аспекти самореалізації.

Слід зазначити, що в науковій літературі не виявлено достовірної інформації, щодо авторства «самореалізації», хоча ідея самореалізації особистості через самовдосконалення має свої коріння у філософських положеннях. Саме філософські праці дозволяють стверджувати, що:

– вчення про самореалізацію сягає ідей Арістотеля, який наголошував, що цілі, до яких прагне людина бувають двох видів: метою може бути дія людини як така, або ж результатом як реалізації суті дій;

– древньоіндійська і древньокитайська філософія про самореалізацію пов'язується із самовдосконаленням духу і тіла;

– Ф. Бекон, Л. Фейербах акцентують на призначенні людини в реалізації життєвої мети як призначення себе до «чогось»;

– Г. Гегель учення про самореалізацію пов'язував з ідеєю становлення «самими собою для себе»;

– А. Маслоу, К. Роджерс та ін. – з самоактуалізацією особистості.

Значно ширше трактує самореалізацію Л. Коган, котрий вважає, що головним критерієм всебічного розвитку особистості слід вважати «вільну реалізацію особистості», без всебічного розвитку особистості неможлива справжня самореалізація, але і всебічний розвиток втрачає можливість власної самореалізації, можливість вміння того, що ним в собі розвинено [2, с. 50]. Органічним продовженням думки Л. Когана є твердження, які є складовими структури особистості, тобто розвитком діяльності перетворювальної: комунікативної, пізнавальної, оцінювальної, художньої [2, с. 307].

Спираючись на твердження Л. Когана, можна висловити думку про те, що самореалізація віддзеркалює процес розвитку особистості, її психологію, свідомість під впливом загальних умов соціально-виховного середовища. Причому сам процес самореалізації проявляється як сукупність суспільно-значущих цінностей в їх індивідуально-особистісному прояві.

Вагомою є думка А. Маслоу, який вважає, що вершиною розвитку людини є потреба в самореалізації. Проте, досягнути цю вершину може незначна кількість індивідумів [6].

Привертає увагу позиція О. Рудницької, яка вважає, що особистість сама вибудовує «життєвий шлях», при цьому відстоєє унікальну індивідуальність, свідомо утверджує особистісну позицію в суспільстві, вступає в міжособистні стосунки. Весь механізм реалізації своїх потенцій людина може здійснювати на креативному рівні, проявляючи універсальність, оригінальність, та індивідуальність [9, с. 416].

Вітчизняний дослідник даної проблеми В. Дряпіка робить акцент на тому, що самореалізація –це своєрідне за власною ініціативою втілення людиною своїх творчих можливостей у житті. При цьому, автор, аналізуючи питання розвитку та становлення самореалізації, визначає такі етапи:

- усвідомлення людиною своєї сутності, своїх потенційних можливостей, прав та обов'язків, мотивів свого усвідомленого «Я»;
- визначення життєвої мети та програми її досягнення; побудова моделі діяльності;
- діяльність та її самооцінка;
- порівняльна характеристика самооцінки та оцінки діяльності і свого статусу;
- формулювання висновків при перспективі свого «Я»;
- внесення коректив [1, с. 33].

Незаперечним є факт, підтверджений реальною практикою, що самореалізація, в першу чергу, пов'язана з метою діяльності, обумовлена потребами, мотивами, засобами і результатами діяльності. Якщо ж розглядати діяльність як умову формування самореалізації, то в ній чітко простежується складові:

- визначення мети;
- мотивація;
- планування діяльності;
- здійснення діяльності;
- корекція результатів;
- порівняння отриманих результатів;
- оцінка результатів діяльності.

Окрім того, у самореалізації невід'ємною складовою є потреба, яка, згідно А. Маслоу, є вищою потребою, зокрема, в самоактуалізації, самореалізації, саморозвитку, реалізації своїх потенцій і здібностей, самореалізації [4].

Це дозволяє говорити, що поняття «самореалізація особистості» має свою структуру:

- потребу особистості (ціннісно-смилова самореалізація);
- діяльну самореалізацію (опосередковане розгортання здібностей людини) ;
- самостійність індивідуальності (як об'єктивний і суб'єктивний результат діяльності особистості);

- оптимізм у мисленні і почуттєвому сприйнятті людиною навколишнього світу;
- зрілість людини як результат позитивного розвитку;
- особистісну стійкість у контакті з соціумом (здатність вийти із непередбачених ситуацій).

Особливістю потреби в самореалізації в умовах музично-просвітницької діяльності є те, що її задоволення ніколи не може бути повним, оскільки воно може бути повним лише в різноаспектній діяльності, а вона завжди має процесуальний характер. Отже, задоволення однієї потреби веде до необхідності іншої і появи потреб в самореалізації на більш високому рівні.

Важливість звернення до музично-просвітницької діяльності обумовлена тим, що у змістовому плані вона є специфічною основою професійної діяльності, як сфери самореалізації майбутнього вчителя музики. Тому можна вести мову про готовність індивіда до самореалізації у процесі діяльності.

Виходячи із зазначених положень відомих психологів, можна окреслити фактори, які обумовлюють самореалізацію: задоволення потреб у приналежності до групи, соціальний статус; самоповага, позитивна «Я-концепція»; самопізнання, свій досвід життєвих переживань; знаходження смислу свого життя; прагнення до задоволення когнітивних і естетичних потреб знань і умінь; успіхи в досягненні особистості в різних видах діяльності; здатність до самореалізації.

Аналіз наукової літератури з даної проблеми дозволив виокремити властивості і якості особистості, яка самореалізується, основними із яких, на нашу думку, є:

- активна життєва позиція особистості;
- постійне почуття спільності з соціумом і відсутність прояву ворожості в міжособистісних стосунках та власне самовизначення;
- емпатійне ставлення до іншої людини, уміння підтримати і стати на її бік;
- здатність до саморегуляції, самоорганізації;
- творчий прояв самостійності й уміння відстоювати свою позицію в різних ситуаціях;
- послідовність в досягненні цілей і прояв впевненості в собі;
- прагнення індивіда розвиватися до більш складних видів діяльності;
- практична реалізація власних здібностей через ту чи іншу форму соціальної діяльності;
- здатність ставити перед собою нові завдання і вирішувати їх новими способами;
- уміння управляти собою, своїми соціальними ролями і переконаннями;
- прагнення до незаперечної реалізації набутих знань, умінь і навичок.

Отже, самореалізація студента, яка відображена в зрілості його особистості, перебуває у безпосередній залежності від якості розвитку даного індивіда і його соціальної інтегрованості. До того ж, варто додати, що самореалізація кожної молодої людини є також педагогічною спроможністю того виховного простору, в якому відбувається її розвиток. Це дозволяє стверджувати, що самореалізація особистості є одночасно як показником результату особистісного розвитку. За таких умов самореалізація особистості носить індивідуальний характер з притаманною їй унікальністю, неповторністю і своєрідністю. Причому актуалізація власних можливостей, які відображають результат процесу саморозвитку, стає базовою умовою становлення соціальної зрілості особистості для її подальшої успішної життєдіяльності.

Як вважають науковці (С. Петрушенко, А. Лісніченко, М. Садова, Н. Приходченко, Н. Юхименко та ін.), базовими умовами самореалізації особистості є визначення форм самореалізації: зовнішньої і внутрішньої. При цьому спрямована на самовираження індивіда в різних сферах життєдіяльності: професії, творчості, спорті, мистецтві, навчанні, громадській діяльності тощо; внутрішня форма забезпечує самовдосконалення людини у фізичному, інтелектуальному, естетичному, моральному і духовному аспектах.

Враховуючи такі теоретико-методологічні підходи до самореалізації, ми зробили спробу розкрити суть самореалізації студента через *музично-просвітницьку діяльність*, яку ми розуміємо як усвідомлене цілеспрямоване само становлення студентом себе як суб'єкта музично-просвітницької діяльності, яке проявляється в розвитку професійного самоусвідомлення, постійному вдосконаленні виконавської і педагогічної майстерності, розвиненій здатності до саморегуляції в музично-просвітницькій діяльності у творчих досягненнях.

При цьому слід відзначити, що основними сферами самореалізації особистості студента, де він реалізується і виховує інших, можна назвати: освітню сферу (загальноосвітні навчальні заклади, в тому числі спеціальні); виробничу (форми музично-просвітницької діяльності обумовлюються умовами праці, номенклатурою професій); дозвілєво-рекреаційну (дозвілєві інституції, бібліотечні заклади, туристично-екскурсійні установи; клуби, клуби за місцем проживання) тощо.

Таким чином, важливим параметром в тлумаченні феномена «самореалізація» є процес розкриття індивідом своєї індивідуальності, здібностей, обдарованості, творчих сил в одній із найбільш близькій йому соціально-значущій діяльності, що безпосередньо чи опосередковано пов'язана зі всебічним розвитком конкретної особистості. Це, безперечно, характеризує самореалізацію людини як явище складне і багатогранне, яке знаходить своє відображення в низці сучасних досліджень, пов'язане з вихованням сучасної студентської молоді.

Використана література:

1. Дряпіка В.І. Соціально-педагогічні основи формування орієнтацій студентської молоді на цінності музичної культури: Дис. ...док. пед. наук. К., 1997. – 399 с.
2. Коган Л.М. Цель и смысл жизни человека. - М.: Мысль, 198. - 184 с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность. - СПб.: Евразия, 1999. - 478 с.
4. Маслоу А. Самоактуализация // Психология личности: Тесты. / Под. ред. А.А. Пузырея. -М, 1982. - С. 108-118.
5. Маслоу А. Самоактуализация [Текст] / А. Маслоу // Психология личности. Тексты. - М., 1982. - 240 с.
6. Масол Л. Вихованій потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій //Мистецтво та освіта. К.: Вид-во “Пед. думка”, 2001. - №1. – С.2-5.
7. Мудрик А.В. Индивидуальная помощь в социальном воспитании //Новые ценности образования. Выпуск 6. - М., 1996 - С. 51-55.
8. Муляр В.И. Самореализация личности как социальный процесс (методолого-социологический аспект). Дисс.... канд. филос. наук. - Киев, 1990.-170 с.
9. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної пед. освіти: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 248с.
10. Франкл В. Человек в поисках смысла. - М.: Прогресс, 1990. - 368 с.

ДУ ЛЯН. Самореалізація личности студента в процесі музикально-просвітительської діяльності.

В статті проаналізована і раскрыта суть процесу самореалізації личности, її содержание і составляющие в процесі внеучебної діяльності в умовах вищого навчального закладу. Обоснована ціль і завдання самореалізації личности і цілесобразність внеучебної діяльності серед студентів в умовах університету. Розглянуто поняття "самореалізація" в наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених; визначено роль самореалізації в майбутній професійній діяльності; визначено вплив самореалізації личности на музикально-просвітительську діяльність студентів; проаналізовані теоретичні позиції вітчизняних і зарубіжних учених стосовно зв'язу самореалізації личности студента і музикально-просвітительської діяльності.

Ключові слова: самореалізація, самореалізація студента, содержание і структура самореалізації, музикально-просвітительська діяльність, личность.

DU LIANG. Self-realization of personality of student in the process of musically-elucidative activity.

In the article essence of process of self-realization of personality, her maintenance and constituents, is analysed and exposed in the process of activity in the conditions of higher educational establishment. An aim and task of self-realization to personality and expediency of внеучебної activity are reasonable among students in the conditions of university. A concept is considered "self-realization" in scientific researches of home and foreign scientists; the role of self-realization is certain in future professional activity; influence of self-realization of personality is certain on musically-elucidative activity of students; theoretical positions of home and foreign scientists are analysed in relation to connection of self-realization of personality of student and musically-elucidative activity.

Keywords: self-realization, self-realization of student, maintenance and structure of self-realization, musically-elucidative activity, personality.

УДК 378.091.03 – 058.85

Дябел Л.І., Литвинович Т.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ

У статті окреслено особливості соціальної політики України щодо соціальної підтримки сімей, зокрема, підвищення соціально-економічного захисту студентської, молоді сім'ї, про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. Здійснено аналіз сучасного законодавчого забезпечення щодо соціальної підтримки сімей. Досліджено Державну цільову соціальну програму підтримки сім'ї, основних напрямків соціальної політики, змісту соціальної роботи з сім'ями, що потребують допомоги через соціальний супровід, соціальну профілактику профілактику та реабілітацію. Означено шляхи удосконалення соціально-педагогічної роботи щодо соціальної підтримки сімей.

Ключові слова: соціальна політика, соціальна підтримка, соціальна робота, соціальний супровід, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, сім'я.